

Klara BARATOVA,

QarDU Fransuz tili va adabiyoti kafedrasini o'qituvchisi

E-mail: klarabaratova@mail.ru

Qarshi davlat universiteti PhD. N.Suyarova taqrizi asosida

FORMATION AND METHODOLOGY OF A TEACHER IN PRIMARY CLASS

Annotation

Significant research and ongoing inquiry highlight the importance of understanding and recognizing the development of identities and beliefs among teachers. These studies use techniques of reflection on the past or present to elucidate the developmental process of teacher identities and beliefs and their impact on the profession. The development of teacher identities and beliefs commence during childhood. A dearth of research exists that addresses the emerging developments of teacher identities and beliefs from the perspective of young children.

Key words: Teacher identity, teacher beliefs, vocation, emerging identity, young children, qualitative research, focus group, teacher education.

ФОРМИРОВАНИЕ И МЕТОДИКА УЧИТЕЛЯ В НАЧАЛЬНОМ КЛАССЕ

Аннотация

Значительные исследования и постоянные исследования подчеркивают важность понимания и признания развития идентичности и убеждений среди учителей. Эти исследования используют техники размышления о прошлом или настоящем для выяснения процесса развития учителя и убеждения и их влияние на профессию. Развитие личности учителя и убеждения зарождаются в детстве. Существует нехватка исследований, касающихся возникающих развитие идентичности и убеждений учителей с точки зрения детей младшего возраста.

Ключевые слова: Идентичность учителя, убеждения учителя, призвание, формирующаяся идентичность, маленькие дети, качественное исследование, фокус-группа, педагогическое образование.

BOSHLANG'ICH SINFDA O'QITUVCHINING SHAKLLANISHI VA METODIKASI

Annotatsiya

Muhim tadtiqotlar va davom etayotgan so'rovlarini tushunish o'qituvchilar orasida shaxsiyat va e'tiqodlarning rivojlantiradi. Ushbu tadtiqotlar o'qituvchining rivojlanish jarayonini yoritish uchun o'tmish yoki hozirgi kun haqida fikr yuritish usullari o'ziga xoslik va e'tiqodlar va ularning kasbga ta'siri. O'qituvchi shaxsiyatini rivojlanirish va e'tiqodlar bolalikdan boshlanadi. Yangi paydo bo'lganlarga qaratilgan tadtiqotlar kamligi mavjud yosh bolalar nuqtai nazaridan o'qituvchilarning shaxsiyati va e'tiqodlarining rivojlanishidir.

Kalit so'zlar: O'qituvchining shaxsiyati, o'qituvchining e'tiqodi, kasbi, rivojlanayotgan shaxs, yosh bolalar, sifatlari tadtiqot, fokus-guruh, o'qituvchi ta'lif.

Kirish. O'qituvchilarga o'z amaliyotlarini o'zgartirishga yordam berish ta'limdagi eng katta muammollardan biri hisoblanadi (Britzman, 2012; Hoban, 2007; ten Dam & Blom, 2006). Bullough (2005) ta'kidlashicha, bugungi sinf xonalarini bugungi o'qitish amaliyoti 100 yil avvalidan unchalik farq qilmaydi. Bu talabalarning ta'lif olishi, savodxonligi va hisob-kitoblarini rivojlanirish bo'yicha yuzlab tadtiqotlar sharoitida yuzaga keladi, bu hozirgi tadtiqotga asoslangan sinfni tashkil etish va o'qitish amaliyoti talabalarning ta'lif maqsadlari sari izchil rivojlanishiga olib keladi (Hoban, 2007). Ko'p yillar davomida o'tkazilgan tadtiqotlar shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilar o'z amaliyotlarini tadtiqotga asoslangan amaliyotga o'zgartirmasliklarining eng kuchli sabablariidan bira ularning o'qitish va o'rganishga bo'lgan e'tiqodlaridir (Cota Grijalva & Ruiz-Esparza Barajas, 2013). O'qituvchi bo'lgan ko'plab odamlar o'z hayotlarida o'qituvchi rolini bajarishni boshlaydilar (Young & Erikson, 2011). Shunga qaramay, o'qituvchi shaxsini shakllanirishga qaratilgan ishlarning aksariyati bu odamlar yosh kattalar sifatida dars berishga tayyorlanayotgan paytda amalga oshiriladi. Bu meni hayron qoldirdi: o'qituvchilarning shaxsiyati va e'tiqodlari qachon boshlanadi? Young va Erikson (2011) o'qituvchi va o'qituvchi sifatidagi yillar davomida o'qituvchilar, o'qitish va o'qituvchi bo'lish haqidagi dastlabki tasavvurlarining uzoq muddatli ta'sirini ko'rib chiqdilar. Bu ikki amaliyotchi o'zlarining yoshliklarida o'zlarini "o'qituvchi" sifatida tasavvur qilganliklariga nazar tashlaganlarda, ular bu tasavvurlar va ularning dastlabki e'tiqodlari ularning umri davomida o'qituvchi shaxsini shakllanirishda davom etganligini aniqladilar. Ikki talabaning o'qitish dasturlari haqidagi tasavvurlarini o'rganishda, eng erta yoshda boshlangan o'qituvchilik shogirdligi bu

shaxslarga kelgusi yillar davomida ta'sir qilganini tasdiqlang va shunday dedi: "O'qituvchilik talabalari o'zlarining rasmiy o'qishlariga kuchli, shaxsiy, yaxshi amaliyot haqida tarixga asoslangan oddiy nazariyalar".

Adabiyotlar sharhi. Xuddi Young va Erikson (2011) taklif qilganidek, men to'la vaqtli kasb sifatida o'qituvchilik bilan shug'ullanar ekanman, men rejalashtirish, o'qitish va mulohaza yuritishimga ta'sir qiladigan o'qituvchi shaxsiyatim va e'tiqodlarimning aks-sadolarini topdim. O'quvchi sifatida o'tkazgan tajribalarim o'qituvchi bo'lishim uchun qattiq shogirdlik vazifasini o'tadi (Lortie, 1975). Bu shogirdlik kuchaytirilgan yoki aniqlangan bo'lishni mumkin, chunki men yoshligimda o'qituvchi bo'lishni tanlagan edim. Darhaqiqat, men o'z amaliyotim va uning boshlanishi haqida fikr yuritganimdek, hozirgi amaliyotni uning embrion shakllanishidan ajratish qiyin. O'qituvchilar ta'limi sohasida o'qituvchilarning o'qitish haqidagi e'tiqodlari va taxminlarining ta'siri yaxshi ma'lum; ammo, bu tan olingan va, ehtimol, ularni tayyorlashning boshida o'rgatilgan yoki o'rganilsa, u asosan e'tiborga olinmaydi. Odatta, o'qituvchilarni tayyorlash dasturlari o'qituvchilarga o'zlarini bilan olib keladigan e'tiqod va bilimlarga asoslanishdan ko'ra, o'qitish haqida bilim olishga yordam berishga qaratilgan (Clandinin, 2010). Bundan farqli o'laroq, Klandinin o'qituvchilar ta'limga ikkita yondashuv bo'lishi mumkinligini ta'kidlaydi. Yondashuvlardan biri o'qituvchi o'qituvchilari o'qitish haqidagi bilimlar deb belgilagan narsaga qaratilgan. Ushbu e'tibor ostida o'qituvchilar o'qituvchilari o'qituvchilarga nimalarni o'rgatishlari kerakligi ro'yxatini tuzadilar va keyin bu qismalarni o'qituvchilar ta'limi kurslari bo'ylab tarqatadilar. Klandinin "o'qituvchilar bilimiga" asoslangan boshqa yondashuvni ta'kidlaydi. Ushbu

yondashuvga ko'ra, o'qituvchi ta'limi o'qituvchilarning bilimlarini oldinga tortadi, kengaytiradi va asoslaydi - o'qituvchilar o'z tajribalari va tasavvurlaridan kelib chiqadigan bilimlarga asoslanadi. Keyinchalik bu bilimlar o'qituvchi ta'limida o'qitiladigan va o'rganiladigan narsalarни shakllantiradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqot o'qituvchi bo'lishni rejalashtirayotgan bolalarning yangi o'qituvchi shaxsi va e'tiqodlarini tushunishga harakat qilganligi sababli, sifatlari usullar eng mos keladi. Sifatlari usullar kichik bir guruh shaxslarning istiqbollarini chuqur va boy tushunishga intiladigan tadqiqotlar uchun juda mos keladi. Shunday qilib, hozirgi vaqtida o'qituvchi bo'lish istagini bildirayotgan bolalarning e'tiqodlari va shaxsiyatlarini ochish uchun ideal boshlanish nuqtasi bo'lib tuyuldi. Ushbu tadqiqot bolalardan o'qituvchi shaxsini tushunishga intiladigan birinchilardan biri bo'lganligi sababli, so'rovlari kabi asboblar hali yaratilmagan. Ushbu loyiha uchun ma'lumotlar fokus-guruhrilar va individual suhbatlar orqali to'plangan. Keyingi bo'limlarda tadqiqotning protsessual jihatlari ko'rsatilgan. Tadqiqot bolalarning tajribasi va fikrashiga e'tibor qaratganligi sababli, tadqiqotchi ushbu tadqiqotda foydalimanligan dizayn, ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilishda etika va ishonchliklarga diqqat bilan qaradi va ishtiropchilarning xavfsizligini ta'minlash uchun aniq, axloqiy rejalar va tartiblarni taqdim etdi.

So'nggi 2 yil ishlagan maktab saytida to'rtinchi sinf o'qituvchisi sifatida hozirda beshinchi sinfda o'qiyotgan o'quvchilardan 26 nafariga dars berdim. Men bu talabalar bilan mutazam, norasmiy mulosabotda bo'ldim, chunki ular maktab kunidan keyin tez suhbatlashish yoki menga sinfdagi vazifalarini bajarishda yordam berish uchun sinfimga kelganlarida, men ularni koridorlarda, tanaffuslarda va yig'ilishlarda ko'rdim, lekin men hozir ularni o'rgatmaydi. Bundan tashqari, bu talabalarning aksariyati bilan munosabatlarim ijobji va ochiq edi. Boshqa to'rtinchi sinflardan kelgan, sinfda aka-uka, amakivachchalar yoki do'stlarim bo'lgan yoki qayta o'qitish va tanaffus uchun sinfimga tashrif buyurgan beshinchi sinf o'quvchilari bilan ham ko'proq yuzma-yuz munosabatda bo'ldim.

Tahsil va natijalar. Ushbu tadqiqot uchun oltita beshinchi sinf o'quvchilari maktabdagi boshqa beshinchi sinf o'qituvchilari yordamida tanlangan. Fokus-guruhruning protseduralari va protokoli nusxasi va 30 ta intervyu oldindan o'qituvchilarga berildi (B, C, D ilovalariga qarang). Har bir o'qituvchi talabalarga yopishqoq qog'ozlarni tarqatdi va ularga o'z ismlarini orqasiga yozishni buyurdi, shunda qog'ozning old qismi ular xohlagancha katta hajmda yozishlari uchun butunlay bepul bo'ldi. Yopishqoq eslatmalari, mening tajribamga ko'ra, talabalar uchun qiziqarli va tanish bo'lib, talabalar ishtirop etishlari va qog'ozni topshirishlari ehtimolini oshirdi. Keyin yordamchi o'qituvchilar: "Iltimos, katta bo'lganingizda bo'lishni xohlagan uchta asosiy narsani yozing", dedilar. Keyin o'qituvchilar eslatmalarni yig'ib, menga berishdi. Nihoyat, men quyidagi mezonlarga ko'ra mumkin bo'lgan ishtiropchilarni topish uchun javoblarni saraladim:

1. Agar yopishqoq qog'ozda "o'qituvchi", "o'qituvchi" yoki ekvivalenti yozilgan bo'lsa, u mumkin bo'lgan ishtiropchidan kelgan deb belgilandi. Turli xil qiziqishlarni ko'rsatadigan har qanday eslatma, ularning hech biri "o'qituvchi" bo'lmagan, parchalanib tashlanmadi va ishtirop etish uchun ko'rib chiqilmadi, chunki tadqiqot faqat o'qituvchi bo'lishni xohlaydiganlarga qaratilgan.

2. Javoblar erkak va ayolga guruhlangan. O'qitish, ayniqsa boshlang'ich sinflarda gender sohasidir (Murrey va Maguire, 2007). Ushbu tadqiqot boshlang'ich yoki o'rta darajadagi o'qituvchi bo'lish istagini bildirgan har qanday talabani ishtiropchi sifatida ko'rib chiqdi - bu erda gender tafovuti sezilarli darajada bo'lmasa ham kamayadi (Murrey va Maguire, 2007). Gender sohasi va ushbu tadqiqotning ko'lami kichik bo'lgani uchun (faqat olti ishtiropchi) men ishtiropchilar sifatida qizlarga ustunlik berdim. Bu tanlov o'quvchilarning yoshi ulg'aygan sari bo'lajak bo'lish istagida jins muhim rol o'ynashini tan oldi. Talabalar faqat bitta jinsni o'z ichiga olgan guruhda bo'lishishga ko'proq tayyor bo'lishi mumkin (Morgan va boshq., 2002).

3. Agar boshlang'ich hovuzda olti nafardan kam ishtiropchi bo'lsa, men boshqa beshinchi sinf ishtiropchilariga kirishni qidirardim. Buning uchun men maktabimga yaqin boshqa maktab saytlarida dars beradigan hamkasblarim bilan maslahatlashardim. Men ushbu yangi maktab saytida o'qishni tanishtiraman va norasmiy tanlash tartib-qoidalarini olaman.

4. Mumkin bo'lgan noto'g'rilikni kamaytirish uchun o'qituvchi yoki o'qituvchini yopishiruvchi qog'ozga yozib qo'yan barcha talabalarni o'z ichiga olgan javoblar to'plami qo'shimcha tayyorgarlikdan o'tdi. Ranglar yoki nomlar ko'rinnmasligi uchun barcha yopishqoq qog'ozlar katlanmis va o'qituvchiga minnatdorchilik faoliyati davomida tadqiqotchiga sovg'a qilingan ko'plab sopol krujkalardan biriga solingen. Beshinchi sinf o'qituvchilaridan biri tasodifiy ravishda oltita o'quvchining yopishqoq qog'ozlarini tanladi. Agar dastlabki tasodifiy tanlovda mening sobiq talabalarimdan ikkitadan ko'proq tanlangan bo'lsa, o'qituvchi qo'shimcha talabalar nomini chizib, ishtiropchilar guruhi tanlanmaguncha ikkitadan ko'p bo'lmagan tanlov mening sobiq talabalarim edi.

5. O'qituvchilardan ishtiropchilar haqida so'rashdi va ular ishtiropching ishtirop etish uchun vaqt va tayyorligiga ishonadimi va talaba haqida bilish uchun tibbiy sharoitlar, o'qish yoki gapirish qiyinligi yoki vaqt cheklowlari kabi engillashtiruvchi holatlar mavjudmi? ularga yaqinlashishdan oldin. Agar bu ishtiropchilar pulidagi sonni kamaytirsa, mendan boshqa o'qituvchilar haqida so'rashdi va ular ishtiropchilar tomonidan taqdim etildi va imzolandi. Ota-onalar va ishtiropchilar, agar xavotirlar paydo bo'lsa, tadqiqotchini telefon qo'ng'iroq 'iga jalb qilishlari va agar ular juda noqulay bo'lsa, rad etishlari mumkinligi eslatildi. Ba'zi ota-onalar va o'quvchilar, agar xohlasa, keyinroq shakllarga imzo qo'yish, ba'zilari esa buni qilish imkoniyatiga ega edi. Fokus-guruhrular uchun barcha uchrashishuvlar va individual suhbatlar matnli xabarlar orqali tashkil etilgan va ijtimoiy masofani saqlash uchun Zoom orqali o'tkazildi. Agar boshlang'ich hovuzda olti nafardan kam ishtiropchi bo'lsa, men boshqa beshinchi sinf ishtiropchilariga kirishni qidirardim. Buning uchun men maktabimga yaqin boshqa maktab saytlarida dars beradigan hamkasblarim bilan maslahatlashardim. Men ushbu yangi maktab saytida o'qishni tanishtiraman va norasmiy tanlash tartib-qoidalarini olaman.

4. Mumkin bo'lgan noto'g'rilikni kamaytirish uchun o'qituvchi yoki o'qituvchini yopishiruvchi qog'ozga yozib qo'yan barcha talabalarni o'z ichiga olgan javoblar to'plami qo'shimcha tayyorgarlikdan o'tdi. Ranglar yoki nomlar ko'rinnmasligi uchun barcha yopishqoq qog'ozlar katlanmis va o'qituvchiga minnatdorchilik faoliyati davomida tadqiqotchiga sovg'a qilingan ko'plab sopol krujkalardan biriga solingen. Beshinchi sinf o'qituvchilaridan biri tasodifiy ravishda oltita o'quvchining yopishqoq qog'ozlarini tanladi. Agar dastlabki tasodifiy tanlovda mening sobiq talabalarimdan ikkitadan ko'proq tanlangan bo'lsa, o'qituvchi qo'shimcha talabalar nomini chizib, ishtiropchilar guruhi tanlanmaguncha ikkitadan ko'p bo'lmagan tanlov mening sobiq talabalarim edi.

5. O'qituvchilardan ishtiropchilar haqida so'rashdi va ular ishtiropching ishtirop etish uchun vaqt va tayyorligiga ishonadimi va talaba haqida bilish uchun tibbiy sharoitlar, o'qish yoki gapirish qiyinligi yoki vaqt cheklowlari kabi engillashtiruvchi holatlar mavjudmi? ularga yaqinlashishdan oldin. Agar bu ishtiropchilar pulidagi sonni kamaytirsa, mendan boshqa o'qituvchi tasodifiy ravishda qo'shimcha nomlar chizadi va bu qo'shimcha talabalarini tekshirish tartibi kuchga kiradi. Rejada

oltita ishtirokchidan iborat guruh tanlanmaguncha ushbu jarayonni davom ettrish ko'zda tutilgan. Tanlovdan so'ng, Covid-19 pandemiyasi ijtimoiy uzoqlashtirish protokollarini kuchga kirdi. Shaxsan uchrashishdan ko'ra, men ota-onalarga o'qishda qatnashish va Zoom orqali talabalar bilan uchrashish uchun ruxsat so'rash uchun SMS yubordim. Ota-onsa ruxsatini olganimdan so'ng, men talabalar va ularning ota-onalari bilan birgalikda telefon orqali qo'ng'iroq qilib, o'rganishdagi o'zgarishlarni, ishtirok etish uchun yangi talablarni tasvirlab berdim va tadqiqotda ishtirok etish uchun ota-onaning roziligi va talabanining roziligini so'radim. Ota-onalara ruxsati blankalari onlaysiz xizmat orqali ota-onalara va ishtirokchilar tomonidan taqdim etildi va imzolandi. Ota-onalara va ishtirokchilar, agar xavotirlar paydo bo'lsa, tadqiqotchini telefon qo'ng'iroqiga jaib qilishlari va agar ular juda noqulay bo'lsa, rad etishlari mumkinligi eslatildi. Ba'zi ota-onalari va o'quvchilar, agar xohlasa, keyinroq shakllarga imzo qo'yish, b'azilari esa buni qilish imkoniyatiga ega edi. Fokus-guruhrular uchun barcha uchrashuvlar va individual suhbatlar matnli xabarlar orqali tashkil etilgan va ijtimoiy masofani saqlash uchun Zoom orqali o'tkazildi.

Har bir ishtirokchi rozilik varaqasini imzoladi va ularning ota-onalari tadqiqotda ishtirok etish istagini bildirgan ota-onsa ruxsatnomasini imzoladilar. Ushbu shakllar tadqiqotning tartiblari va umumiyo mohiyatini, tadqiqotda ishtirok etishning mumkin bo'lgan zarari va foydalarini hamda ishtirok etish uchun rag'batlarni belgilab berdi. Ushbu tezisni yakunlashdan oldin ma'lumotlar va topilmalarning to'g'riligini ta'minlash uchun tadqiqot ishtirokchilar va ularning ota-onalari tomonidan ko'rib chiqildi. Ma'lumotlar manbalari va to'plash Ushbu tadqiqotda men ikki turdag'i ma'lumotlarni to'pladim. Birinchi ma'lumotlar to'plami har bir ishtirokchi bilan individual suhbatdan iborat ikkinchi ma'lumotlar to'plamini ma'lum qilgan fokus-guruh suhbatidan olingan. Fokus-guruh suhbatini muhokamani yo'naltirish uchun stsenariy ishlataligan. Qo'llanma, shuningdek, ishtirokchilarga tadqiqotchi bilan ko'proq tanishish, baham ko'rish istagi va muhokama mavzusini aloqa o'rnatishga yordam beradigan asosiy g'oyaga yo'naltirish imkoniyatini berdi. Shaxsiy suhbatlar bolalarning shaxsiy e'tiqodlari va shaxsiyatlarini yuzaga chiqarish uchun maxsus savollar bilan fokus-guruh ma'lumotlarini chuqurroq o'rganishni o'z ichiga oldi.

Men fokus-guruh stsenariysini bolalarning e'tiqodini yug'otish ehtimoli yuqori bo'lishi uchun yaratdim:

ADABIYOTLAR

- Teaching English methods. M.T.Irisqulov. 2011.
- Akkerman, S. F., & Meijer, P. C. (2011). A dialogical approach to conceptualizing teacher identity. *Teaching and Teacher Education*, 27(2), 308-319. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.08.013>
- Alsup, J. (2006). Teacher identity discourses: Negotiating personal and professional spaces. Routledge.
- Antonek, J. L., McCormick, D. E., & Donato, R. (1997). The student teacher portfolio as autobiography: Developing a professional identity.
- The Modern Language Journal, 81(1), 15–27. <https://doi.org/10.1111/0362-6784.00120> Arnot, M., & Dillabough, J. A. (1999). Feminist politics and democratic values in education. *Curriculum Inquiry*, 29(2), 159–189. <https://doi.org/10.1111/0362-6784.00120> Beauchamp, C., & Thomas, L. (2009). Understanding teacher identity: An overview of issues in the literature and implications for teacher education.
- Cambridge Journal of Education, 39(2), 175–189. <https://doi.org/10.1080/03057640902902252>